

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ НА МАТЕРІАЛІ СКРИПТІВ «БЕЗСОРОМНІ»

У цій праці досліджується використання та особливості перекладу ненормативної лексики на матеріалі скриптів англомовного серіалу «Безсоромні» (англ. *Shameless*). Мова – інструмент, який використовують люди для передання інформації, висловлення особистої думки чи емоцій. Все підвладне еволюції, і мова не є винятком. Ми є свідками того, з якою швидкістю нові терміни поповняють лексичний та фразеологічний склад. На жаль, серед вітчизняних дослідників не так багато робіт, присвячених нецензурній лексиці. Це може бути зумовлено думкою, що характер такої лексики є негативним і, за словами Л. Ставицької, «може бути потенційною загрозою мови» [1, с. 11]. Дослідження показують важливість розуміння лайки як частини мови, адже вона може відображати культурні цінності, норми та ставлення певного суспільства до тем, які вважають табутованими.

Ключові слова: ненормативна лексика, обценна лексика, інвектива, лайка, табу, перекладацькі трансформації.

*This paper explores the use and peculiarities of translating profanity on the basis of scripts from the American TV series *Shameless*. Language is a tool used by people to convey information, express personal opinions or emotions. Everything is subject to evolution, and language is no exception. We are witnessing how quickly new terms are being added to the lexical and phraseological composition. Unfortunately, there are not many works by domestic researchers devoted to obscenities. This may be due to the opinion that the nature of such vocabulary is negative and, according to L. Stavyska,*

“may be a potential threat to the language.” Studies show the importance of understanding swearing as a part of language, as it can reflect cultural values, norms and attitudes of a particular society towards topics that are considered taboo.

Keywords: *profanity, obscene language, invective, swearing, taboo, translation transformations.*

Ненормативна лексика, також відома як обценна лексика, інвектива, матюки та лихослів'я — лінгвістичний пласт, який містить табуйовані вирази чи слова, які порушують соціальні норми. Дослідженням нецензурної лексики займалась українська мовознавиця Леся Ставицька, яка сформувала словник нецензурної лексики та її відповідників «Українська мова без табу», в якому описала поняття «обценна лексика» [1, с. 16].

Обценна лексика (від лат. *obscenus* — «бридкий», «непристойний», «розпусний») — вульгарні вирази, що стосуються статевих органів (хуй, пизда), статевого акту (трахатись, ебатись), фізіологічних функцій та їх «результатів» (срати, сцяти; гівно), еротичних сфер (шлюха).

Світлана Форманова у своїй роботі «Інвективи в українській мові» висвітлила поняття «інвектива» та визначила її класифікацію [2].

Інвектива (від лат. *invehor* — «накидатись») — лінгвістичне явище, що використовується з метою образити адресата. Містить у своєму значенні критичні характеристики людини (мудак, ідіот, падло).

Класифікує Форманова інвективи так: 1) інвективні лексичні одиниці загального характеру (паскуда); 2) інвективи, які позначають недоліки розумового розвитку (дурень); 3) інвективні позначення зовнішності людини, які містять зоонімічні метафори (корова); 4) інвективні позначення негативних рис характеру (брехун) та асоціальних моделей характеру (шахрай); 5) інвективні позначення фізичних вад (каліка); 6) інвективні лексичні

одиниці на позначення віку (старий пердун); 7) інвективні позначення назв професій у переносному значенні (кат); 8) інвективи, пов'язані з національністю чи релігійною належністю (кацап, сектант); 9) інвективи, що стосуються сексуальної орієнтації (гомик, гомофоб).

Переклад нецензурної лексики з однієї мови на іншу є складним завданням для перекладача і потребує не тільки знання мови, але й обізнаності в культурних особливостях та вміння користуватись методами перекладу. У роботі «Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach» [3, с. 499] наводять ці методи і класифікують їх так:

- 1) запозичення – слово, яке було взяте з іншої мови (англ. *Check out this **idiot***; укр. Поглянь на цього **ідіота**);
- 2) калька – іншомовне слово або словосполучення, перекладене та включене в іншу мову (англ. *You **losers***; укр. **Лузери**) [1х6, 18:10];
- 3) дослівний переклад – метод, за допомогою якого перекладач намагається максимально точно передати граматичну структуру, порядок слів та значення початкового тексту (англ. *My sister's a **bitch***; укр. Моя сестра – **сука**);
- 4) модуляція – в контексті перекладу цей спосіб стосується зміни способу вираження інформації, щоб вона краще відповідала цільовій аудиторії (англ. *I could die at any moment. I thought it'd be nice to look my best for the grim reaper. **Son of a bitch***; укр. Я можу коні двинути будь-якої миті. Треба бути гарним для старої з косою. **Падлюка скажена**);
- 5) еквівалентність – забезпечує відповідність між оригіналом та перекладом на рівні значення та ефекту, хоча слова можуть бути різними (англ. *Fat **prick!*** укр. Журне **одоробло!**);
- 6) адаптація – зміна слів, виразів, які будуть більш зрозумілі для аудиторії (англ. *Uh... I said **bullshit***; укр. Я сказав **маячня**);
- 7) компенсація – цей метод полягає у використанні додаткових засобів для передання додаткової інформації або емоційного забарвлення, якого не вистачає або яке було втрачене

у перекладі (наприклад, англ. *What the **hell** is that?* укр. Ну і що це?). Метод компенсації: *що це take, чорт забирай?* Тут «чорт забирай» виражає обурення і здивування, якого немає у першому варіанті, і тим самим компенсує втрачене емоційне забарвлення.

Висновок. Переклад ненормативної лексики — складний процес, який базується на переданні вульгарних, образливих, неприйнятних для суспільства термінів з однієї мови на іншу. Існує багато методів перекладу таких висловів, але універсального знайти неможливо, адже все залежить від контексту, цільової аудиторії та мети перекладача.

Список використаних джерел

1. Ставицька Л. О. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ : Часопис «Критика», 2008. 435 с.
2. Форманова С. В. Інвективи в українській мові: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01/ Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2013. 450 с.
3. Molina L., Albir A. H. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta: Translators' Journal*. 2002. Issue 47. Pp. 498–512.